

ЖАШТАР ЖУМУШСУЗДУГУ ЖАНА СОЦИАЛДЫК ДОЛБООРЛОР

Жумушсуз жүргөн жаштарды жумуш менен камсыз кылууда инвестиция тартуу жаштарды орто жана жогорку билим менен камсыз кылуу, социалдык тармакты өндүрүү боюнча долбоорлорду түзүү.

Негизги сөздөр: Жумушсуз жаштар, инвестиция, социалдык тармак, өндүрүштүк ишкана жана долбоорлор, жумушсуздукту жоюу.

БЕЗРАБОТИЦЫ МОЛОДЕЖИ И СОЦИАЛЬНЫЕ ПРОЕКТЫ

Продажа безработных молодежи, привлечения инвестиций в среднее и высшее образование молодежи обеспечение занятости, создание социальных проектов по отраслям производства

Ключевые слова: Безработных молодежи, инвестиций, социальной сферы, производственные предприятия и проекты, ликвидации безработицы.

UNEMPLOYMENT, YOUTH AND SOCIAL PROJECTS

An unemployed young people with jobs in the provision of investment and ensure the involvement of young people in secondary and higher education, and the social network to create projects.

Keywords: Unemployed youth, investment, socialsphere, industrial enterprises and projects, theelimination of UN employment

Кыргызстанда жаштар арасында 90 миңге жакын расмий катталган жумушсуз бар. Учурда өлкөдөгү ири шаарлар менен облустарда жаштарды жумуш орундары менен камсыз кылуу боюнча эмгек биржалары иштөөдө. Жакында эмгек жана социалдык министрлиги тарабынан иштелип чыккан калкты иш менен камсыздоо боюнча мамлекеттик саясатынын 2010-жылга чейинки Концепциясында да жаштар арасындагы жумушсуздук маселесине башкы көңүл бурулган. Концепцияда каралгандай, жаштарды жумуш менен камсыздоо иштерине өлкөдөгү дээрлик бардык министрликтер менен мекемелер, облустук, райондук акимияттар жана башка органдар милдеттүү түрдө катышат. Бирок, жаштар арасындагы жумушсуздардын саны жогору бойдон калууда. Жогорку билимдүү жаштардын көпчүлүк бөлүгү да бүгүн жумушсуз. Белгилүү болгондой, жумушсуздук соңку жылдары жаштар арасындагы тышкы жана ички миграциялык жараяндарды да күчөттү. Натыйжада айыл жериндеги, алыскы райондордогу жаштардын көпчүлүгү Орусияга, Казакстанга чет жактарга барып иштөөгө мажбур болууда.

Мисалы, расмий маалыматтар боюнча бир гана Ош облусунан Орусияга жумуш издеп кеткен жаштардын саны 2,5 миңден ашуун. [1С.196] Ал эми такталбаган маалыматтарга караганда бул облустан Орусиянын ар кайсы шаарларында иштеп жүргөн жаштардын саны 20 миңге жакын.

Жаштардын бир бөлүгү болсо Бишкек, Ош шаарларына келип иштеп жатышат. Өлкөнүн ички иштер министрлигинин жетекчилиги тарабынан белгиленгендей, жаштардын экономикалык, социалдык оор абалы алардын ар кандай кылмыштарга барышына, жаштар арасында баңгилердин көбөйүшүнө түрткү болуп жатат. 1991-жылга салыштырганда 5,3 эсеге көбөйүп кеткен. Азыркы учурда, Саламаттык сактоо

министрлигинин Республикалык баңгичилик борборунун эсеби боюнча азыр 7842 адам каттоодо турат, алардын ичинен 70 пайызын 40 жашка чейинки курактагылар түзөт. Учурдун актуалдуу маселеси жумушсуздуктун натыйжасында көптөгөн Кыргызстандык жарандар банги заттарын колдонуу менен эң орчундуу маселелерди жаратууда. [2С.1]

Жаштардын негизги бөлүгү кедейчиликти башынан өткөрүүдө. Жаштардын турак-жайларынын, жашоого каражаттарынын жоктугу алардын кылмыштарга барышына түрткү болууда. Соңку жылдары жаштар арасындагы кылмыштуулук күчөп, анын ичинде оор кылмыштар көп орун алууда. Жумушсуздарды ишке тартуу чөйрөсүндө мамлекеттик жөнгө салуунун үч негизги багытын бөлүп көрсөтүүгө болот:

Биринчи; жумушка тартуунун өсүшүн жана мамлекеттик сектордо жумуш орундарынын санын көбөйтүүнү стимулдаштыруунун программалары;

Экинчи жумушчу күчтөрдү кесиптик даярдоо жана кайра даярдыктан өткөрүү.

Үчүнчү жумушчу күчтөрүн жолдоого көмөктөшүү программалары. Ар кандай формадагы кароосуз калган балдарды кармоо үчүн мекемелерди куруу.

Кыргызстанда ЖОЖ саны көп болгону менен сапаты төмөн. [3 С.156] Мындан сырткары, жаштар арасында юрист, экономист болгусу келгендер көбөйүп, көпчүлүгү жумушсуз калууда. Ар бир 20-жумушчу орунду жаштарга бекитип берүү сунушталууда. "Педагогдор менен доктурлар бат эле жумушка орношот. Келишимдик негизде окугандардын конституциялык укуктары бар, кааласа окуусун улантат, болбосо жумушка орношот. Завод-фабрика иштебей жатса, техникалык билим алгандары кайда барат? 2013-2017-жылдар аралыгында жалпы жолунан 280,1 миңден ашуун адис керектелет. Жумуш берүү боюнча айыл чарба тармагына 50 миң, тамак-аш жана жеңил өнөр жай тармагына 30 миң, курулушка 24 миң, тейлөө кызматтарына (мейманкана жана ресторан) 7,5 миң, электр тармагына 3,5 миң адис керектелмекчи. Кыргызстан боюнча 2015-жылы 11-классты 67 миң, ал эми 9-классты 95 миң окуучу аяктады. 2014-2015-окуу жылында студенттердин саны 214 миң 410го жетсе, окуу жайды 41 миң 799у аяктаган. Эмгек жана социалдык өнүгүү министрлигинин маалыматы боюнча эмгекке орноштуруу үчүн республика боюнча 2014-жылы 7964 жогорку билимдүү жаран катталса, кийинки жылы каттоодон 6961 жаран өткөн. [4С.15-20]Бул багытта Түштүк региондорундагы жумушсуз жаштарды ишке орноштуруу, кесип тандоодо аларга туура багыт берүү боюнча, жаштар долбооруна 1000ден ашык жаштар тартылган. Билимдүү, кесипкөй жаштар-эртеңкинин ишеними. Ал эми аларды колдоого алуу, туура кесип тандоосуна жол көрсөтүү аракеттери аймактаган талкууга алынбастан, мамлекеттик деңгээлде да каралышы керек.

Кыргызстан көз карандысыз Мамлекеттер Шериктештигиндеги өлкөлөрдүн арасынан биринчилерден болуп парламенттик башкаруу формасындагы мамлекет болду жана өткөөл мезгилдеги көйгөйлөрдү татыктуу жеңүү менен позитивдүү өзгөрүүлөрдү стабилдештирүү режиминде иштеп жатат. Жарандык коомдун эң бир активдүү бөлүгү болуп эсептелген Кыргызстандын жаштары бул процесстин негизги катышуучусу болуп саналат, анткени жаштар коомдун жашоого аракетинин түрдүү чөйрөлөрүндөгү жаңы жана прогрессивдүү нерселерди жайылтууга жөндөмдүү келишет. Кыргызстандын жаштары өлкөбүздүн башкы стратегиялык ресурсу катары саналат.

Коомдук кайра уюштуруулардын татаалдыгы жаштарды социалдаштыруу процесстерине, дегеле жаш муундун жашоосунун бардык тараптарына таасирин тийгизди. Жаңы тарыхый шарттарда принциптүү башка негизде каралуусу зарыл болгон жаштардын негизги көйгөйлөрүн чечүүнүн мазмуну жана ыкмалары өзгөрдү. Социалдык жакка багытталган экономика менен демократиялуу коомду куруу жаштардын адеп-ахлактык жана рухий өнүгүүлөрүсүз, кыргызстандык жаш муундарда мекенчилдик, кесипкөйлүк, жоопкерчилик сыяктуу сапаттары жок элестетүүгө мүмкүн эмес. Кыргызстандын демократиялык кайра куруу жолунда илгерилөө темпи коомдук-саясий жашоодогу жаштардын позициясына жараша болот. КыргызРеспубликасында мамлекеттик жаштар саясаты жаш жарандардын калыптанышы, өзүн-өзү көрсөтүшү жана алардын

кызыкчылыктарын коргоо үчүн социалдык-экономикалык, укуктук жана башка шарттарды түзүү аркылуу жүзөгө ашырылат.

Жаштарды жумуш менен камсыз кылууда төмөндөгүдөй долбоорлорду түзүп:

1.Инвестиция тартуу менен: Биздин аймакта пахта өскөндүктөн пахтадан кездеме токуу, май чыгаруучу завод куруу же самын өндүрүүчү цехти куруу. тоок фабрикасын, курулуш материалдарын чыгаруучу цехтерди ачуу . Мөмө-жашылчаларды кургатуучу цехти куруу. «Жашылча-жемишти сырттан сатып алсаң кымбат. Мындан улам күнөскана иштетсе, жаз, күз дебей бадыраң өстүрүп жаштарды жумуш менен камсыз кылса болот.

2.Билим бизнеси: Жаштар үчүн акысыз интернет, китепкана, дебат клуб, англис, орус тилдери боюнча курстарды ачуу. Алдынкы билим аркылуу дүйнөлүк билим аренасына чыгуу.

3.Социалдык тармакты өнүктүрүү: Алсак, жаштар чач тарач канадан тартып электрик, ширетүүчүлөр, куруучуларга, сантехниктерге талап чоң. Анткени жакшы маяна алышат, жумуштары да көп.

4.Өндүрүштү өнүктүрүү менен башкача айтканда завод фабрикаларды ишке киргизүү менен жаштарды жумуш менен камсыз кылууга болот.

Адабияттар:

1. **Жоошбекова, А.Р.** Миграционные процессы в среде кыргызов (на материалах этно социологических исследований юга Кыргызстана). –Бишкек: Б.и., 2012. –196с.
2. **Кубатов, И.К.** Кыргыз Республикасындагы социалдык жетимдер, же ата-энеси бар туруп кароосуз калган балдардын көйгөйлүү маселеси (укуктуккөз караш). Макала lib.knu@mail.ru
3. **Муратов, А.** Баңгилер үчүн бейишпи // Замандаш. – 2009. – Февраль. - №2(67). 156
4. Занятостьи безработица. Итоги интегрированного выборочного обследования бюджетов домашних хозяйств и рабочей силы в 2013 г. (2014). Бишкек: Нацстатком Кыргызской Республики.